

TMMOB JEOLJİ MÜHENDİSLERİ ODASININ YAPI DENETİMİ KANUN TASARISI TASLAĞI ÖZERİNE GÖRÜŞLERİ*

A - GENEL DEĞERLENDİRME

a) Yapı Denetimi Kanun Tasarısı Taslağı'nın 1 maddesinde yasanın amacı, "can ve mal güvenliğinin temin edilmesine uygun yapı üretmek üzere, yürürlükteki mevzuat, imar planı, fen, sanat ve sağlık kuralları çerçevesinde yapı projelerinin ve yapıların denetimini ve yapı hasarı sebebiyle zarara uğrayanların haklarının korunması ile doğabilecek zararların tazminini sağlamak için gerekli usul ve esasları belirlemek" olarak belirtilmiştir. Bu tanıma göre düzenlenen alan kamusaldır. Anayasa Mahkemesinin 11.12.1986 tarih ve 1985/11 E, 1986/29K sayılı kararında da yapı denetiminin bir kamu hizmeti olduğu açıkça belirtilmektedir. Anayasa'nın 128. Maddesi 1. Fıkrasında "Devletin kamu iktisadi, teşekkülleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve kamu görevlileri eliyle yürütülür" denilmektedir. Kanun tasarısı taslağının tanımları içeren 3 maddesinin n Fıkrasında ise her türlü yapının Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile çalışan ve münhasıran yapı denetimi ile uğraşan tüzel kişiliğe sahip yapı denetim kuruluşlarınınca denetlenecekleri belirtilmektedir.

Bu kapsam içinde ele alındığında Yasa tasarısı bütünüyle, Anayasa'nın 128. Maddesinde belirlenen, kamu hizmetlerinin kamu görevlileri eliyle sürdürüleceği hükmüne açıkça aykırıdır.

b) Yasa tasarısının yapı denetim kuruluşlarının görevlerinin belirtildiği 6. Maddesi a bendinde "Proje müelliflerince hazırlanan, zeminin fiziki özelliklerinin tespit ve değerlendirilmesi ile yapının taşıyıcı sisteminin zemin ile uyumuna ilişkin hesap raporunu, mimari, statik, makina ve elektrik

projeleri ile imar mevzuatı gereği mecburi olan her türlü hesap ve detayları, metraj ve keşifleri, yapı elemanlarına ve yapı malzemelerine ilişkin şartnameler ile deprem yangın ve benzeri tabii afetlere karşı dayanıklılığı kapsayan projenin fen ve sağlık kurallarına, hesap metotlarına, şartnamelere ve ilgili diğer standartlara uygunluk açısından incelemek ve mevzuat hükümlerine uygun olanlar için sözleşmede öngörülen süre içinde uygunluklarına dair görüş vermek suretiyle, yapı projelerini ve eklerini kanunla öngörülen istisnalar hariç olmak üzere bu kanunda belirtilen idareler dışında başka hiçbir kuruluşun vize veya onayına tabi olmaksızın ilgili idareye teslim etmek" denilmektedir.

Bu madde özellikle koyu olarak belirttiğimiz kısımların bir hüküm olarak anılması ne anlama gelmektedir? Kanun yapma tekniğinde bir kanun kendi zorunluluklarını belirtir. Başka yasa ve yönetmeliklerle konulmuş zorunlulukları ortadan kaldıracak maddeler getirmenin yasa koyucu açısından hiçbir amacı olamaz, (ki Anayasa ile, diğer yasa ve yönetmeliklerle verilen görevlerin başka kuruluşlarca kullanılmasının, bu yasanın uygulanmasına hiçbir olumsuz etkisi de bulunmamaktadır) Bu maddede kendi zorunluluklarını belirten yasa, ayrıca, Anayasa'nın 135. Maddesindeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına verilen görevleri ve bu görevleri açıklayan TMMOB yasa ve yönetmeliklerinin gerekmediğini de belirtmekte "Bunların uygulanmasına gerek yoktur" demektedir. Bu hususun yasanın amaç unsuru ile hiçbir ilgisi olamaz. Bu hüküm ile TMMOB ve bağlı odaların Anayasa'dan ve kendi yasa ve yönetmeliklerinden aldığı yetki ile yıllardır sürdürdüğü mesleki denetim ve vize uygulaması ortadan kaldırılmakta, proje hazırlayanların bu yasa ve yönetmeliklere

uymaması ifade edilmektedir. Anayasa 135. Maddede ve TMMOB yasası 2/b bendinde mesleki kamu kuruluşlarının amaçları, "...mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinin ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak "olarak belirlemişken, bu yetkilerin, kendi uygulaması ile ilgili hiçbir engel teşkil etmediği halde başka bir yasa ile ortadan kaldırılması, hem Anayasa'ya ve TMMOB kanunu'na, hem de amaç unsuru olmadan hüküm tesis edildiği için yasa yapma tekniğine aykırıdır.

c) Yasa tasarısında eski yasadaki kapsam genişletilerek eski yapıların güçlendirilmesi ve kamu kuruluşlarının binalarının da o kuruluşun takdirine bağlı olarak denetim kapsamına alınması sağlanmıştır. Ayrıca, eski yasada yer almayan zemin etüdü, jeolojik jeoteknik etüt gibi kavramlar da yasa tasarısında yer alarak binanın yalnızca yer üstünde olan kısmı değil, güvenliği açısından zemin ve temel hususları da dikkate alınıyor muş izlenimi verilmektedir. Ancak yasanın genel gerekçesinde zemin ile ilgili hususların hiç anılmaması ve yıkımların diğer hususlardan kaynaklandığı gibi bir ifade kullanılması, ayrıca yasa tasarısının bütününde zemin koşulları ile ilgili hususların denetimi ile ilgili somut bir açıklama getirilmemesi nedeniyle bu kavramların anılmasının çok bir anlam taşımadığı ortaya çıkmaktadır.

d) Eski yasadan farklı olarak denetçi mimar mühendis dışında kontrol elemanı kavramına yer verilmiş, denetçi mimar mühendislerin kim olabileceği (mimar, elektrik mühendisi, makina mühendisi ve inşaat mühendisi) açıkça tanımlanırken kontrol elemanı mühendislerin kimler olduğu konusunda bir açıklama getirilmemiştir. Yasa tasarısı, bu konudaki düzenlemenin yönetmelikle yapılacağına dair bir ifade de taşımadığından uygulamanın nasıl yapılacağı belli değildir.

e) Yasa tasarısının 12. Maddesinde, yapı müteahhidinin yapının şantiye şefi olması durumunda ilgili *mimar* veya mühendis ve mimarların mimar mühendis odalarına üye olmaları zorunlulukları daraltılmıştır. Bu hüküm TMMOB Kanunu'na açıkça aykırıdır.

f) Yapı denetim kuruluşunun denetlendiği yapı ile ilgili sorumluluk süresi yeni yasa tasarısında anılmamıştır. (Yapı müteahhidinin sorumluluk süresi düzenlenmiştir) Bu durum, süresiz sorumluluk gibi algılanabileceği gibi, ileride hukuki bir boşluğa da yol açabilir, (hiçbir sorumluluk süresiz olmaz) Sorumluluk yapı ömrü ile mi sınırlıdır? Bu hususa açıklık getirilmelidir.

g) Eski yasaya göre tanımların arttırıldığı (M. 3) görülmektedir. Bu tanımlara "Zemin Etüdü" ve "Sicil Belgesi" aşağıdaki şekilde eklenmelidir.

Zemin Etüdü: Yapının inşası veya güçlendirilmesi öncesinde zeminin fiziksel ve mekanik özelliklerini belirlemek amacıyla yerinde ve/veya laboratuvar deney ve araştırma yöntemleri kullanılarak, yapı parselini kapsayan imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt raporu yönlendiriciliğinde gerçekleştirilen, jeoteknik tasarım içeren raporlarıyla bütün olan çalışmalardır.

Sicil Belgesi : 6235 sayılı TMMOB Yasa hükümleri gereğince serbest mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde gerek disiplin, gerekse de diğer engellerin olmadığını gösterir ilgili meslek odasınca verilen belge.

h) Yapı denetim kuruluşlarının ortakları olabilecek denetçi mühendis kavramı kaldırılmalı, inşaat alanında hizmet veren tüm mühendislik disiplinlerinin bu şirketlere ortak olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca bir unvan gibi belirlenen "Denetçi mühendis ve mimar" ile ne olduğu belli olmayan "Kontrol elemanı" tanımları da değiştirilmelidir. "Denetim kuruluşu mimar ve mühendisi" ve "Kontrol mimar

ve mühendisi" tanımları getirilmesi daha uygundur.

B) MESLEKİ DEĞERLENDİRME

a) Yapı denetim kuruluşlarının görevlerinin sayıldığı 6. Maddenin 6. bendinde "duruma göre gerekli olan jeolojik ve jeoteknik etüt raporları örnekleri ile gerekli diğer belgelerin ilgili idarelerden alınıp alınmadığını kontrol etmek" ifadesi kullanılarak bu raporlardan hiçbir şey anlaşılmadığı açıkça ortaya konulmuştur. Hangi jeoteknik raporu ilgili idarelerden alınacaktır? Bu iki raporun aynı anlamda kullanıldığı ve yapı denetim faaliyetinde ilgili idarelerden alınan imara esas jeolojik etüt raporunun kopyasının projeye eklenmesinin yeterli görüleceği bu ifadeden açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu mantıkla yıllardır ihmal edilen jeoteknik etüt ve zemin etüt raporlarının yine denetim dışı bırakılacağı, yapılmalarının takdire bağlı kalacağı ortadadır.

b) Yasa tasarısının 25. Maddesinde, "Zeminin fiziki özelliklerinin tespitini ve değerlendirilmesini de ihtiva eden statik proje" tanımı ile jeoteknik etüt ve zemin etüdü kavramlarından yine vazgeçilerek kapsamı çok daha geniş olan bu etütler "zeminin fiziki özelliklerinin tespiti" düzeyine indirgenmiş, ayrıca statik projenin ihtiva edeceği bir husus olarak tanımlanmıştır. Bilimsel gereklere, onlara bağlı olarak yapılır. Bu etütleri yapma konusunda jeoloji mühendisliği disiplini yetkili olmasına rağmen yasa tasarısında sağlam bina yapımı için temel önemde olan bu etütler statik projenin ihtiva edeceği bir husus olarak tanımlanarak denetçi mühendis kavramı içinde yer alan inşaat mühendislerince denetleneceklerinin sinyali verilmektedir. Denetçi mühendislik disiplinleri sayılırken bu etütlerin denetimi için kesinlikle jeoloji mühendisliği meslek disiplinine de yer verilmelidir. Aksi takdirde bu etütlerin sunduğu verilere göre yapılacak statik proje ve temel sistemi seçiminin denetimi eğer zemin etüdü verileri doğru değilse, tek başına hiçbir anlam ifade etmez.

c) M. 32'de tazminat dışı kalan yapı hasarı tanımında, ileride yapı denetim kuruluşunu sorumluluktan kurtaracak ve zarara uğrayanın hiçbir hak iddia edememesi sonucunu doğuracak hükümler yer almaktadır. Şu hüküm özellikle irdelenmelidir.

"Bu kanunun uygulanmasında yapı denetim kuruluşunun yazılı ihtarına rağmen, yapı sahibi ve yapı müteahhidi ve şantiye şefi tarafından gerekli önleyici tedbirleri almayan, parsel dışında meydana gelen ve yapıda hasar oluşturan yer kayması, kaya ve çığ düşmesi ve sel baskını tazmine esas tabii afet sayılmaz"

Yukarıdaki durumda yapı denetim kuruluşunun yazılı ihtarına rağmen gerekli önleyici tebir alınmıyorsa bu durumda sorumluluktan kurtulma hali değil, yapının inşaatının durdurulması söz konusu olmalıdır. Ayrıca parsel dışında meydana gelmesi olası doğa olayları sayılırken, bunlar takdiri ilahi gibi gösterilmekte, mühendislikte öngörülecek bu olayların gerçekleşme olasılığı olan yerlerde yapılaşmaya izin verilmemesi gerekirken, buralarda da yapılaşmaya izin verileceğinin sinyalleri verilmekte, ancak olası bir zararda yapı denetim kuruluşunun tazminat yükümlülüğü ortadan kaldırılmaktadır. Bu yerlerde can ve mal kaybına uğrayan şahısların haklarının gasbedilmesi sonucunu doğuracak bu hüküm tamamen kaldırılmalıdır.

d) Tasarıda tanımlar bölümünde 3/o bendinde yer alan laboratuvarlarda yalnızca yapı malzemeleeri ile ilgili hammadde ve mamul maddelerin araştırılmasının yapılmasının öngörülmesi eksik bir düzenlemedir. Kanun tasarısının bu maddesinin, etüt ile ilgili boyutunda yer alması gereken zemin araştırmaları ile ilgili zemin laboratuvar hizmetlerini de kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekir.

* Bu metin yeniden gündeme gelen yapı denetim yasa tasarısı nedeniyle odamız ilgili komisyonca hazırlanan ve TMMOB'a gönderilmiştir.